

Implicarea monahismului din Moldova în alinarea suferinței din perioada Primului Război Mondial (1916-1918)

Daniel ISAI

Un început de secol tumultuos, ce a marcat întreaga lume prin războaiele sale, găsește în scaunul mitropolitan al Moldovei pe mitropolitul Pimen Georgescu (1909-1934), personalitate cu o largă deschidere către societatea română, model de ierarh dedicat neamului și Bisericii străbune. Sub directa sa îndrumare, prezența călugărilor din Moldova în aceste vremuri s-a făcut simțită prin foarte multe activități de ajutorare a armatei, a populației locale și a celei refugiate.

În perioada războaielor balcanice, Biserica Moldovei a contribuit cu ajutoare pentru flota de război. Pentru a fi posibilă această contribuție, mitropolitul Pimen a patronat concerte la Teatrul Național ieșean și alte manifestări culturale cu scopul de a strânge fondurile necesare.

Același mitropolit Pimen a avut o inițiativă care s-a dovedit a fi extrem de utilă armatei și implicit neamului românesc. Fiind un om profund ancorat în realitățile vremii, s-a gândit la pregătirea călugărilor și a călugărițelor prin cursuri speciale de infirmerie în vederea ajutorării soldaților răniți în caz de război sau ajutorării populației în vremuri de pace. Astfel, pentru îndeplinirea acestei frumoase inițiative, mitropolitul Pimen a început prin a adresa o scrisoare pastorală către majoritatea mănăstirilor Moldovei, cu scopul de a explica monahilor importanța și necesitatea acestui serviciu pe care trebuie să-l aducă monahismul armatei și neamului. Redăm în continuare fragmente din această scrisoare pastorală ce a avut un profund răsunset în sufletul monahilor și monahiilor:

„Deși călugărismul... e chemat de a fi în liniște..., adevărata călugărie se desăvârșește nu numai în rugăciuni și îndeletniciri duhovnicești, ci, unite cu acestea, să fie și fapte, care să aducă foloase omenirii la toate cerințele vieții [...] În această privință, o strălucită pildă e cea istorisită de Sfântul Evanghelist Luca despre «omul rănit de tâlhari», ca și sentința ce Hristos va rosti la obșteasca judecată zicând: «Veniți binecuvântații Părintelui Meu, de moșteniți Împărăția care este gătită vouă... căci: ... bolnav am fost și m-ați căutat» [...]. În adevăr, care altă faptă va fi mai bună înaintea lui Dumnezeu, decât aceea de a îngriji de ostașul viteaz rănit și căzut în luptă, din a cărui rană curge sânge pornit din o inimă caldă pentru țară și neamul lui! Și câtă mulțumire unită cu recunoștință, pleacă din sufletul celui rănit și suferind, care, departe de mamă și familie, întâlnește o mână bună pentru el, care cu blândețe spălându-i și legându-i rana îl scapă de la moarte,

și-i dă nădejde de a se întoarce la ai săi și a vedea roadele sângelui vărsat pentru țara lui. Iată idealul călugărismului! [...] E vremea ca toți fiii țării, de orice stare și orice vârstă, să aducă jertfa cuvenită, căci zilele grele sunt. Călugărițele din mănăstirile noastre să vegheze și să se pregătească. Cele bătrâne în singurătate să se roage lui Dumnezeu pentru țară și oastea noastră; cele tinere în corturi și spitale să îngrijească de răniți”¹.

Scrisoarea e datată 17 ianuarie 1913 cu mențiunea de a fi citită în mai multe rânduri în fața întregului sobor al fiecărei mănăstiri. O dată cu această pastorală, mitropolitul Pimen a cerut și o situație cu monahii și monahiile disponibili pentru această instruire. La scurt timp situațiile au venit la cancelaria mitropolitană după cum urmează: de la Neamț, 47 călugări din 150 existenți, de la Secu 17 care vor merge pentru instruire la Neamț asigurând astfel o unitate a instruirii; de la Vărațic, 62 de maici, Agapia, 42 de maici. Călugării de la Mănăstirea Cetățuia în număr de 16 și cei de la Sfânta Mitropolie au fost instruiți la Spitalul Militar din Iași. De la Agafton sunt 25 de maici; de la Mănăstirea Durău au fost trimiși la Neamț spre instruire doi părinți: ieromonahul Isaia Dragomirescu și ierodiaconul Varlaam Popescu.

Mitropolitul Pimen având această situație, cere Ministerului de Război și principesei Maria Moruzi, președinta Societății Crucea Roșie – Iași, la 26 ianuarie 1913, să repartizeze doctori la mănăstirile amintite pentru a face instruirea monahilor în mănăstiri. Inițial au fost implicați doar călugării de pe liste în instruire, însă treptat au început să participe în număr tot mai mare la cursuri și alți călugări. La Mănăstirea Agafton, cursurile au început la data de 16 februarie 1913 sub directa îndrumare a doamnei dr. Elena Bălțeanu. Din memoriul dr. locotenent Bălănescu, cel ce a făcut instruirea la Mănăstirea Neamț, aflăm în ce au constat cursurile: „materia a fost predată zilnic în două ședințe, fiecare ședință fiind de 1,5 - 2 ore. Numărul ședințelor a fost de 48 și au fost repartizate astfel:

- 6 ședințe pentru igienă (igiena individuală, a locuinței, boli contagioase cu profilaxia lor);
- 6 ședințe pentru anatomie;
- 20 de ședințe pentru mica chirurgie;
- 5 ședințe pentru bandaje și aparate de fracturi;
- 4 ședințe pentru transportul cu targa;
- 3 ședințe făcute în spitalul din Târgu Neamț;
- 4 ședințe destinate repetițiilor și ascultărilor.

Ședințele erau imediat urmate de aplicații practice (bandaje, aparate improvizate, fierberea pansamentelor și a instrumentelor, spălări pe mâini, pansări de răni, prezentări de instrumente, diverse moduri de dezinfectare etc.).

Fiecare călugăr a fost obligat a face bandaje, a aplica aparate de fracturi, a umbla cu targa ...”².

¹ Dosar 51, Arhiva Arhiepiscopiei Iașilor, anul 1923, *Implicarea călugărilor din Moldova în Primul Război Mondial*.

² Dosar 116, anul 1912, *Ajutoare pentru Flota de război și pentru Crucea Roșie*, intrat 876/23 martie 1913.

Mitropolitul însuși a fost la spitalul din Târgu Neamț, unde cei instruiți au dat probele practice, pentru a-i încredința că această îndeletnicire este proprie călugărilor și plăcută lui Dumnezeu.

Cum însă un război formal nu a avut loc între armata noastră și cea vrăjmașă, călugărițele pregătite pentru Crucea Roșie n-au fost chemate; iar o parte din călugări, în urma cererii făcută de regretatul președinte I. Kalinderu, au fost chemați în căutarea ostașilor bolnavi de holeră, însoțind armata peste Dunăre, și la întoarcere au rămas în barăcile din Turnu Măgurele îngrijind de bolnavi.

În urma acestei prime campanii au fost medaliați, pe de o parte, mitropolitul Pimen pentru inițiativă și punerea în practică a acestei instruiți, iar pe de altă parte, călugării Mănăstirii Neamț implicați în această operațiune peste Dunăre în frunte cu starețul Teoctist Stupcanu. Acesta a primit medalia *Coroana României*, iar cinci călugări medalia *Serviciul Credincios* Clasa I.

Ca răspuns, mitropolitul Pimen scrie Societății „Crucea Roșie”: „Când am luat hotărârea ca monahii și monahiile noastre să se pregătească pentru serviciul *Crucea Roșie* am avut deplina convingere că fac un serviciu țării, îngrijind prin călugări pe ostașii răniți...”³.

La 27 octombrie 1914, mitropolitul Pimen primește o scrisoare din partea Institutului Surorilor de Caritate „Regina Elisabeta” prin care comitetul de conducere comunica dorința M.S. Regina ca unele din maicile cele mai vrednice ale mănăstirilor țării să fie instruite în Institutul său pentru situații de război. Din corespondență aflăm că, în urma cererii, consiliul episcopilor s-a gândit să încerce pentru început cu un lot restrâns de 10 maici din mănăstirile Moldovei. Cursurile începuseră deja la 15 septembrie și continuau până în luna aprilie anul următor. În consecință au fost alese 10 maici din Mănăstirile Agapia (Elefteria Țugui, Evlampia Porcuțan, Evghenia Dumbravă, Pulheria Andrieș, Ana Matasaria, Eufrosina Rusu) și Văratice (Olimpiada Vasiliu, Serafima Badan, Evghenia Grințescu, Epraxia Neagu) ce au mers la București pentru o instruire specială de lungă durată de aproximativ 6 luni.

Cu ocazia sărbătorii „Nașterii Domnului”, superioara Surorilor de Caritate „Regina Elisabeta”, maica Z.C. Măldărescu, informează pe mitropolitul Pimen că maicile se descurcă bine și că nutrește convingerea că sacrificiile ce le face acum Înalt Prea Sfinția Sa cu întreținerea lor vor fi un câștig pentru omenirea suferindă.

Cum încercarea făcută cu aceste 10 maici a fost un succes, a urmat ca maici din Moldova să fie instruite în Institutul Surorilor de Caritate. Din corespondență aflăm că pentru anul școlar 1914-1915 erau la acest Institut 15 maici din Mănăstirea Agafton.

O a treia perioadă de instruire pentru infirmieri, de data aceasta călugări, a fost ianuarie-aprilie 1915, instruire făcută în două serii de câte o lună jumătate pentru fiecare grupă de călugări. La 14 ianuarie 1915, arhiepiscopul vicar Antim

³ *Dosar 116*, anul 1912, *Ajutoare pentru Flota de război și pentru Crucea Roșie*, emis nr. 107, intrat nr. 2603.

Botoșăneanul trimite o scrisoare și tabelul călugărilor detașați la Mănăstirea Cetățuia ce vor urma cursuri de infirmieri la Spitalul Militar și Spitalul Frumoasa din Iași. În această corespondență sunt amintite materiile de studiu: anatomia, chirurgia, bandaje, examen de ambulanță. Este stipulată și comisia de examinare formată din arhiereul Antim, medic Lt. Col. Dr. Gavrilescu și președintele comisiei Medic Maior Dr. C. Andreescu.

Arhim. Teoctist Stupcanu ajuns slujitor la Catedrala mitropolitană și profesor de muzică la seminarul „Veniamin Costachi” din Iași a fost desemnat de mitropolitul Pimen șeful acestei grupe de călugări în număr de 50 ce au venit la Iași pentru instruire.

Prin referatul din 21 ianuarie 1915, Arhim. Stupcanu cere mitropolitului îngăduința pentru călugării desemnați pentru instruire ce nu sunt din Mănăstirea Cetățuia să poată locui la Mănăstirea Frumoasa pe toată perioada cursurilor, deoarece aici tocmai se amenajase un pavilion de paturi și infirmeria spitalului de aici le poate asigura hrana din alocația lor primită în acest scop. La sfârșitul acestei perioade de pregătire, adică sfârșitul lunii aprilie 1915, încă aproximativ 50 de călugări care dobândiseră pregătirea de infirmieri, au fost vaccinați împotriva bolilor contagioase și trimiși la mănăstirile lor.

Anul următor, când a izbucnit războiul, peste 200 de călugări erau deja pregătiți pentru ceea ce plana în atmosfera vremii, adică războiul inerent, care deși atât de crud și devastator pentru noi românii a însemnat împlinirea unui vis de veacuri și dezrobirea fraților de peste munți și din Bucovina.

În data de 17 august 1916, printr-o circulară semnată de mitropolitul Pimen Georgescu sunt înștiințate toate mănăstirile din Moldova de începerea războiului și necesitatea mobilizării. Arhim. T. Stupcanu este numit în continuare șeful celor 50 de călugări sanitari și este încurajat de mitropolit de a fi „pildă pentru exercitarea acestui creștinesc și patriotic serviciu” și în același timp îi transmite dispozițiile de urmat: „mâine joi, 18 ale cuvenitei, veți porni cu acești călugări la București, unde vă veți prezenta Onoratei Societăți *Crucea Roșie* spre a primi ordinele de urmare”⁴. Ajunși la București, au fost cazați de către Părintele Nazarie, Directorul Institutului Teologic, unde aveau să aștepte o săptămână spre a fi repartizați la spitale mobile în țară.

În fruntea echipei călugărilor infirmiere ce au fost instruite la Institutul Surorilor de Caritate „Regina Elisabeta” se afla maica Ana Genovici din Mănăstirea Agapia, ce primise de asemenea în aceeași zi ordinul de a însoți maicile infirmiere la București.

Cealaltă parte a monahilor și monahiilor rămași încă în mănăstiri au fost în scurt timp ceruți la spitalele regionale sau au fost folosiți în spitalele ce s-au înființat treptat în majoritatea mănăstirilor din Moldova.

Toamna anului 1916 marchează începutul eliberării teritoriilor ocupate. Pentru o imagine mai clară a stării de spirit a românilor în fața acestei situații, voi lăsa corespondența vremii să grăiască, căci numai oamenii de atunci puteau

⁴ Dosar 51, anul 1923, *Implicarea monahilor din Moldova în Primul Război Mondial*.

zugrăvi în culori clare tot ceea ce simțeau ei și implicit o națiune întreagă. Așadar, dintr-o scrisoare venită de la Crucea Roșie, filiala Ploiești, semnată Lelia Gen. Candran, și adresată mitropolitului Pimen citim: „... Fiii noștri, demni urmași ai strămoșilor noștri au plecat ca adevărați eroi în îndeplinirea sfintei datorii. Trebuie să răz bune moartea lui Mihai Viteazul, acel român verde și ager, care știuse să țină în frâu popoarele cele mai sălbatice după vremurile lor, și să dezrobească mormântul sfânt a lui Ștefan cel Mare. Precum ducem cu evlavie și recunoștință, flori pe mormântul înțeleptului și marelui Carol I, tot așa trebuie să putem duce, fără sfială, flori pe scumpul mormânt din Bucovina, ce așa de lung timp a zăcut acolo, nu în uitare, căci nu este pe lume român, care să-l fi uitat, dar în robie, unde nimeni nu putea să-i aducă prinosul său de iubire și admirație! Înalț Prea Sfințite Părinte, ruga ce faceți zilnic către Atotputernicul, va da iubitei noastre oști, succesul ce-l merită! Vom birui, căci credem ferm și tare, în drepturile noastre! Noi nu vrem să asuprim, dar vrem să nu fim asupriți!”⁵.

Alături acestei mărturii și excepționalul gest făcut de monahul Filotei Moroșanu de la Mănăstirea Neamț, care de origine era din Maramureș și în momentul cererii sale se afla slujitor la Catedrala mitropolitană din Iași. Acesta spunea în scrisoarea cerere către Înalțul Ierarh: „Convins până în adâncul sufletului meu că a sta indiferent în aceste timpuri, când poporul nostru își făurește un nou viitor este a comite o lașitate; convins că a sta cu mâinile încrucișate la nenorocirile fraților mei este o crimă. (...) Viu a vă face cunoscut că, forțat de aceste motive, schimb de formă haina monahicească cu cea ostășească, și reintru de astăzi înainte ca voluntar în rândurile luptătorilor pentru patria mea, pentru neamul meu, pentru frații mei, pentru legea mea, contribuind și eu în mic la împlinirea scumpului ideal așteptat de atâtea veacuri: eliberarea a cinci milioane de frați și formarea României Mari sub un singur sceptru”⁶. Un suflet mare plin de înflăcărare și patriotism a primit din partea mitropolitului un răspuns pe măsură: „În cazuri excepționale se iau și decizii excepționale. Când țara e în război, e o datorie sfântă pentru orice cetățean fie orice ar fi de a să jertfi pentru ea; căci țara trebuie să fie mai presus de orice. (...) Dorința călugărului diacon Filotei Moroșanu o laudăm și cu dragoste o aprobăm...”⁷.

Revenind acum la grupele monahilor infirmieri trebuie să spunem că infirmierii de sub conducerea Arhim. Stupcanu au fost împărțiți la 5 spitale mobile. Fiecare formațiune de călugări avea câte un preot călugăr confesor: grupa I, Ierom. Epifanie Dumitrescu; grupa a II-a, Arhim. Partenie Antahe (din această grupă făcea parte și părintele Vichentie Mălău viitorul mare duhovnic de la Secu); grupa a III-a, Protos. Pimen Gheorghiu; grupa a IV-a, Protos. Trifon Sturza și grupa a V-a, Protos. Galerie Mihalcea. Cele cinci spitale de campanie au pornit în acțiune și s-au instalat după cum urmează: spitalul nr. 1 la Vaslui, spitalul nr. 2 la Tecuci, spitalul nr. 3 la Fetești apoi la Galați, spitalul nr. 4 la Focșani și spitalul nr. 5 la Adjud. Dată fiind schimbarea poziției frontului și

⁵ *Dosar 81*, anul 1916, vol. I, *Războiul pentru întregirea națională*.

⁶ *Ibidem*, vol. II.

⁷ *Ibidem*.

spitalele de campanie își schimbau locațiile, astfel spitalul nr. 2 s-a mutat la Dorohoi, spitalul nr. 4 la Botoșani, spitalul nr. 5 la Huși, apoi la Ruginoasa.

Arhim. T. Stupcanu avea însărcinarea de a inspecta fiecare grupă de călugări sanitari, în ceea ce privește disciplina și gradul de implicare al fiecăruia, nevoile acestora, buna desfășurare a serviciilor religioase etc. Părintele Teocist atunci când se afla în vizită la unul dintre spitalele mobile și găsea vreunul dintre preoții duhovnici bolnav sau avea nevoie de un scurt concediu, rămânea dânsul să îndeplinească serviciile religioase până situația revenea la normal.

În 28 martie 1917, Arhim. Stupcanu, aflându-se în spitalul nr. 5 la Ruginoasa, scrie în raport că a găsit patru călugări bolnavi de tifos exantematic, iar că ceilalți muncesc din răpuzeri pentru combaterea acestei grozave epidemii, fiind și ei expuși a se contamina în orice moment.

În încheierea unui raport tot din luna martie 1917 Arhim. Stupcanu spune: „Ca încheiere Înalt Prea Sfințite, atât eu, cât și toți părinții sanitari aflați în serviciul *Crucea Roșie* ținem să vă asigurăm că orice cauze ca frigul, foamea, golătatea, necinstirea, munca excesivă și chiar pericolul de moarte nu ne vor împiedica de a răbda alături de frații noștri care luptă și suferă pentru o cauză sfântă și de a ne face datoria până la capăt”⁸.

Epidemiile au fost un al doilea dușman al oștirii, la fel de năprasnic ca și obuzele trimise de inamici. În lupta cu acest al doilea dușman au acționat alături de doctori și infirmierii până la jertfa supremă. Elocventă e mărturia preotului duhovnic Constantin Constantinescu din Regimentul 77 Botoșani, ce a fuzionat cu Regimentul 69 Dorohoi și se afla cantonat în satul Brăiești pe la începutul anului 1917 pentru refacere: „O refacere totală urma să se facă; ofițeri francezi sosiți în acest scop încep cu multă ardoare lucrul. (...) Dar când să începem cu toții munca, fiecare în direcția lui izbucnesc bolile: febra recurentă și tifosul exantematic cu așa furie, încât credeam că ne vom sfârși cu toții. Sute cădeau bolnavi pe zi; infirmeriile corpului erau pline; chinurile înspăimântătoare! Pretutindeni nu vedeai decât fețe ofilite, trupuri sleite și gârbovite sprijinite pe toiagul mizeriei și al deznădejdiei. Zilnic se auzea goarna sunând cinstirea ultimă a celor dispăruți, iar prin minte nu-mi trecea decât gândul că ispășim multe și grele păcate! Eram cerut pretutindeni, de dimineață și până în seară la căpătâiul bolnavilor, ștergând sudoarea rece a durerilor de pe chinuita lor frunte, mângâindu-i cu cuvintele dulci ale credinței, iar suferințele nopții micșorându-le, făcându-i să adoarmă în versurile duioaselor cântări sfinte ale Bisericii (...). Trei luni de zile ne-am luptat cu această nenorocire și mulți au căzut zdrobiți. Pe la începutul lunii aprilie 1917 cad și eu bolnav de febră recurentă...”⁹.

În ceea ce privește maicile infirmiere, o parte dintre ele au plecat la București de unde au fost repartizate la spitale, iar marea majoritate au fost repartizate la spitalele regionale din Moldova. Fiecare filială de la Crucea Roșie a primit un număr de maici pe care le-a repartizat după cum a fost nevoie. Astfel d-na Maria Moruzi, președinta filialei Iași, a primit 23 maici, la Piatra Neamț au plecat 10

⁸ *Ibidem*, vol. VIII.

⁹ *Ibidem*.

maici, la Botoșani – 10 maici, la Dorohoi – 5 maici, la Fălticeni – 5 maici, la Târgu Neamț – 5 maici, la Vaslui – 4 maici, la Bacău – 4 maici, la Bârlad – 7 maici, la Târgu Ocna – 4 maici, la Tecuci – 4 maici, iar la Bicaz o maică. Alături de această înșiruire de maici repartizate prin spitale punem și una din multele mărturii despre activitatea acestor călugărițe. E mărturia căpitanului Aldescu Sebastian din Regimentul Mircea nr. 32 către mitropolitul Pimen din 25 noiembrie 1916: „... rănit grav în plămânul drept și ușor în mâna dreaptă în ziua de 9 octombrie a.c. în luptele de la Dragoslava, am fost transportat atunci la Spitalul «Regina Maria», unde pe lângă îngrijirile medicale mai presus de orice laudă, am avut și o îngrijire, mai mult decât părintească din partea cuvioaselor maici, Agapia Goroiu și Elisabeta Chendia. Starea în care mă aflam era atât de gravă, că am ferma convingere că cu mare greutate mi s-ar fi dat ajutoarele necesare, așa după cum am fost îngrijit de maicile noastre. [...] Nu știau maicile ce este oboseala și nesomnul; întotdeauna la căpătâiul bolnavilor, cu acea dragoste și bunăvoință sinceră, ce te îmbărbătează și-ți dă curajul unei grabnice însănătoșiri”¹⁰.

Responsabil pentru buna desfășurare a activității călugărițelor infirmiere din spitalele regionale a fost desemnat exarhul mănăstirilor Arhim. Teofan Ionescu. Acesta avea îndatorirea de a lua contact cât mai des cu cei din conducerea spitalelor pentru a se informa de activitatea călugărițelor și în același timp să se asigure că maicile primesc considerațiunea cuvenită poziției lor.

În paralel cu activitatea infirmierilor în spitalele de campanie sau regionale, iată că și mănăstirile prin posibilitățile lor de a adăposti mai mulți oameni s-au transformat, multe dintre ele, în spitale în care au fost aduși sute de convalescenți; altele au adăpostit refugiați, orfani de război sau pur și simplu corpuri de armată care cantonau în regiunea mănăstirilor.

Adevărate bastioane de luptă împotriva epidemiilor și a celorlalte suferințe provocate de război, mănăstirile din Moldova au contribuit și ele la împlinirea idealului românesc. Acestea au stat la dispoziția armatei și a serviciului de Crucea Roșie cu averile lor și cu tot ce putea fi de folos.

Mănăstirea Văratice e prima la care vom face referire, nu fără un motiv anume, căci aici a fost spitalul cu cel mai mare număr de convalescenți. Capacitatea spitalului a fost de 600 de răniți. Îndată după decretarea mobilizării, autoritățile superioare au hotărât înființarea unui spital mai mare în această mănăstire care a ocupat, așa cum scria într-un raport din 7 septembrie 1916, toată mănăstirea: „spitalul este în tot cuprinsul mănăstirii, în toate chiliile călugărițelor”. În luna august au fost aduși în mănăstire primii răniți în număr de 12, iar în 4 octombrie au fost aduși 600 de răniți. Acest număr de răniți a fost constant pe toată perioada cât a funcționat spitalul. Cum foarte multe dintre maici erau plecate infirmiere la spitalele din țară, cele rămase, deși bătrâne, au lucrat ca infirmiere îngrijind de răniți. O altă parte dintre maicile de la Văratice au fost duse la Agapia unde au lucrat în atelierele mănăstirii.

¹⁰ *Ibidem*, vol. III.

Administratorul spitalului din Mănăstirea Văratice a fost C. Lepădatu, doctor a fost N. Penescu, iar stareța mănăstirii era Zenaida Racliș.

În 26 octombrie spitalul mănăstirii a primit vizita Majestății Sale Regina Maria însoțită de d-na de onoare Mavrodi și dl. Col. Balif Aghiotant Regal, care a venit să se intereseze personal de starea soldaților răniți și timp de 3 ore a fost în mijlocul lor, împărțindu-le daruri.

Spitalul a îngrijit răniți până la sfârșitul lunii ianuarie 1917, când a fost evacuat și ultimul soldat. De la 1 martie 1917 au fost aduși în număr de câteva sute invalizi și orbi, care au fost internați în spital și în locuințele maicilor. Dintr-o adresă a Direcției Generale a Sănătății Publice din 22 iulie 1918 aflăm că infirmii de la Văratice vor fi evacuați în mănăstirile Secu și Neamț, iar aproximativ 100 dintre ei, mai în vârstă, vor mai rămâne încă în barăcile din afara mănăstirii și vor lucra în colonia agricolă.

Pe data de 5 august 1917 sosește la Mănăstirea Văratice și apoi la Agapia Principesa Olga Sturdza, președinta Societății Ortodoxe a Femeilor, pentru a discuta cu starețele celor două mănăstiri despre posibilitatea înființării a două orfelinate pentru copiii orfani de război. Dintr-o scrisoare a mitropolitului Pimen din 21 august aflăm că un Comitet pentru îngrijirea orfanilor, din care el făcea parte, hotărâse înființarea celor două orfelinate cu câte 400 locuri fiecare. În acest context, mitropolitul cere călugărițelor infirmiere din Iași ca la 1 septembrie să vină la mănăstire pentru a-și prelua noua îndatorire.

Mitropolitul, datorită faptului că Dl. Prof. Univ. Boroianu avea o locuință în Mănăstirea Agapia, l-a numit administratorul orfelinului din această mănăstire, iar pe Pr. Bălănescu, fost administrator, l-a numit ajutor de administrator la Mănăstirea Văratice.

A fost creată și o infirmerie, înzestrând-o cu medicamentele necesare, unde să fie izolați copiii bolnavi și să li se acorde ajutorul medical. Maici infirmiere s-au angajat în conducerea acestei infirmerii.

O altă prioritate a constituit-o educația acestor copii, de aceea în fiecare mănăstire a fost desemnată câte o maică profesoară, Evpraxia Macri la Agapia, iar maica Natalia Bolberită la Văratice. Ele aveau sarcina de a-i instrui pe copii pentru cursul primar. Fetele învățau și gospodăria, iar cele mai mari învățau în atelierele mănăstirilor țesutul covoarelor, torsul lânii, confecționarea papucilor.

În ceea ce privește activitatea de la Agapia putem afirma fără a greși că mănăstirea a avut, de asemenea, o contribuție importantă la buna desfășurare a activității de îngrijire a răniților, deoarece prin mutarea maicilor de la Văratice la Agapia s-a construit un spital cu o capacitate mare. Astfel, dintr-o corespondență din 24 martie 1917 a mitropolitului Pimen către Direcția Generală a Sănătății Publice, aflăm că la Agapia erau 250 de maici ale mănăstirii și 350 de la Văratice și din alte mănăstiri.

La Agapia a fost creat un atelier în care erau țesute stoffe și, de asemenea, erau confecționate pansamente, bandaje și alt echipament sanitar-militar. De aici s-a dat lenjerie pentru spitalul de la Văratice: 10 plăpumi, 118 perne, 100 cearsăfuri, 124 prosoape, 204 perechi ciorapi de lână etc. Din partea armatei veneau periodic comenzi pentru confecționarea a sute de perechi de pantaloni

din postav, comenzi onorate cu promptitudine. Tot pentru Văratie s-au pus la dispoziție pentru transport o pereche de cai cu trăsură și vizitiu și un car cu doi boi. S-a lucrat pentru garnizoana Fălticeni un număr de 1253 perechi mănuși cu lână comandă primită din partea armatei.

După cum am amintit deja la 1 septembrie 1917 a fost înființat un orfelinat la Agapia cu o capacitate de 400 locuri. Din corespondența Societății pentru Ocrotirea Orfanilor de Război către mitropolit, aflăm că în cele două orfelinate se aflau deja 500 de copii, iar numărul lor era în creștere, motiv pentru care mănăstirile solicitau doctor cu locuință stabilă în mănăstire.

O altă mare mănăstire din aceeași zonă e Mănăstirea Neamț ce a organizat un spital, în incintă, în luna august. Din corespondența datată 31 august 1916, mitropolitul comunică Comitetului Central Sanitar faptul că administratorul spitalului din mănăstire va fi noul stareț Meletie Nicuță. De la organizarea spitalului și până la sosirea răniților va mai dura însă ceva timp. Astfel, din raportul Mănăstirii Neamț către mitropolitul Pimen din 28 octombrie 1916 aflăm că nu veniseră încă răniți, singurul existent fiind Dl. Maior Gheorghe Ciocănele. Raportul 385 al mănăstirii din 7 decembrie 1916 semnaleză prezența a 7 răniți în spitalul mănăstirii, iar la numai 5 zile, adică în 12 decembrie au mai sosit 10 răniți. După alte 2 zile au mai sosit 25 de răniți.

Pe lângă spital, în mănăstire a mai fost adăpostită și armata, datorită spațiului mare deținut. Prin urmare în februarie 1917, Marele Cartier General anunța pe mitropolitul Pimen că un efectiv de 200 de oameni destinați motocicletelor mitraliere solicită clădirea „Bolnița” de la mănăstire pentru adăpostire, nefiind ocupată de spital.

Din corespondența Ministerului de Război – Direcția VI Sanitară cu mitropolitul Pimen aflăm că la 3 martie 1917 în Mănăstirea Neamț s-a înființat un centru pentru infirmi într-un local cu 200 de paturi unde se aflau instalați 145 de infirmi și din țară continuau să vină, motiv pentru care medicul spitalului nr. 38, Col. Elian, solicită pentru aceștia stăreția și arhondaricul cu casele călugărilor unde sunt 80 de paturi cu posibilitatea de a mai instala 80. La 30 martie, Direcția Sanitară trimite o nouă înștiințare mitropolitului Pimen prin care îi aduce la cunoștință că numărul infirmilor a ajuns la 250.

Raportul 98 al Mănăstirii Neamț din 11 aprilie 1917 informează pe mitropolitul Pimen că au fost 20 cazuri de tifos exantematic între soldații infirmi și că se solicită Direcției pentru Sănătate Publică măsuri severe pentru a nu se extinde contaminarea.

De Mănăstirea Neamț în această perioadă își vor lega numele și un grup de preoți refugiați din Ardeal, care un timp au locuit în Iași și li se oferea masa la ospătăria Mitropoliei. Necesitatea mutării lor la o mănăstire în afara orașului a apărut deoarece locuiau în oraș cu populația civilă și erau expuși la îmbolnăvire din cauza molimelor ce bântuiau. De aceea, mitropolitul Pimen a răspuns favorabil solicitării acestor preoți, din 12 martie 1917, de a se muta la Neamț, aprobând șederea lor la Schitul Vovidenia, ce aparținea mănăstirii. Solicitarea a fost semnată de 15 preoți de unde deducem care era numărul lor. Între ei se aflau Emil Gheaga, Constantin Popescu, Marin M. Ionescu, Vasile T. Popescu, Severian Nicolaescu, Ioan Mircea, Trandafir Dragomirescu, Ștefan Brătulescu.

Despre rolul însemnat în Mănăstirea Neamț al acestor preoți refugiați aflăm din corespondența din 25 aprilie 1917 a Comitetului de Conducere al Ospătăriei preoților refugiați cu mitropolitul Pimen în care aceștia, încântați de sugestia mitropolitului de a ține șezători și prelegeri populare cu soldații invalizi din spitalul mănăstirii, stabiliseră deja un program și o ordine a preoților ce vor ține aceste prelegeri. Tematica lor a fost foarte variată: 1. Sfaturi religios-morale referitoare la viața de familie; 2. Din viața lui Ștefan cel Mare; 3. Despre agricultura și pomicultura; 4. Despre puterea credinței în război; 5. Viața românească în Ardeal etc.

În 13 iulie 1917, spitalul din Mănăstirea Neamț a trecut în administrația Societății Invalizilor. Starețul Meletie și-a dat demisia din funcția de administrator. La 26 martie 1918 se va face evacuarea soldaților invalizi din mănăstire.

Referitor la Mănăstirea Neamț mai aflăm că la 24 ianuarie 1918 se afla cantonat în mănăstire batalionul Vânători de Munte.

Un alt spital în aceeași regiune a fost înființat la Mănăstirea Secu, cum reiese din raportul 236 al mănăstirii către mitropolitul Pimen, în 13 septembrie 1916. Starețul Ilarion Bălăiță arată în raport că în mănăstire a venit prefectul județului Neamț însoțit de alte oficialități cu ordinul de a înființa un spital de convalescenți cu o capacitate de 80-100 de locuri. În consecință, spațiul fiind disponibil, s-au alocat spitalului arhondaricul, câteva chilii și casele din afara incintei mănăstirii. Tot acum starețul a fost numit administratorul spitalului. Animat de o profundă bucurie că și mănăstirea sa contribuie la ajutorarea armatei mărturisește: „Înalt Prea Sfințite Stăpâne sunt vesel că și eu dimpreună cu călugării bătrâni vom aduce un mic serviciu patriei”¹¹. El spune aici doar despre călugării bătrâni pentru că ceilalți erau plecați în serviciul Crucii Roșii.

Informații prea multe nu avem despre spital, însă mai aflăm din raportul 60 al Mănăstirii Secu din 10 aprilie 1917 către mitropolit, că spitalul încă funcționa și că starețul Ilarion avea nevoie de Vichentie Mălău pentru a-l ajuta în calitate de infirmier, propunând înlocuirea acestuia la spitalul de campanie nr. 2 din Dorohoi cu monahul Ghenadie a Ilincăi. După îndelungi insistențe ale starețului Ilarion, Vichentie a rămas tot în spitalul de campanie, așa cum a preferat conducerea spitalului și mai ales el însuși, argumentând că se află acolo de la începutul campaniei și nu poate părăsi misiunea începută.

Spitalul deschis în Mănăstirea Bistrița la începutul războiului a fost cedat de Crucea Roșie spitalului rus numărul 51 de boli infecțioase. În acest spital pe lângă soldații ruși erau primiți și îngrijiți și săteni atinși de boli infecțioase. Acest spital rus a plecat din mănăstire în primele zile ale lunii decembrie și, începând cu 5 decembrie 1916, Mănăstirea Bistrița a găzduit spitalul nr. 155, refugiat din Ploiești. Din raportul cu nr. 2 din 11 martie 1917 aflăm că în spital erau 90 de răniți. Personalul medical era alcătuit dintr-un doctorand, doi interni, surori de caritate și infirmiere.

¹¹ *Ibidem*, vol. I, emis nr. 236, intrare 2068.

Înainte de a ne îndrepta atenția asupra regiunii Botoșani, trebuie să amintim și de mănăstirea, schit la vremea aceea, ce avea să devină marea lavră de spiritualitate a Moldovei. Ne referim bineînțeles la Sihăstria și la Ioanichie Moroi, cel ce a fost întemeietorul acestei lavre și duhovnicul Părintelui Ilie Cleopa. Suflet profund devotat vieții monahale a luptat ca acel schit, dependent de Mănăstirea Secu, să devină un loc binecuvântat de Dumnezeu. Format la Athos, marele duhovnic Ioanichie se afla bolnav în vremea războiului, cu puțini viețuitori, dintre care cei rămași nici unul hirotonit. Doar Damaschin Trofin, aflat în spitalul de campanie nr. 1 din Vaslui, era hirotonit. Pus în situația că nu avea cine sluji la biserică, conducătorul schitului, cum se numea ieroschimonahul Ioanichie, a cerut mitropolitului să-i fie trimis înapoi la schit ieromonahul Damaschin pentru slujbe și pentru administrarea schitului, considerându-l cel mai potrivit pentru a-l înlocui.

Mergând spre Botoșani ne oprim atenția asupra mănăstirii de maici Agafton, mănăstire care a dat multe călugărițe pentru Crucea Roșie alături de mănăstirile Agapia și Vărătic.

Dintr-o corespondență a Comitetului Regional de Acțiune Botoșani cu mitropolitul Pimen din 12 august 1916 aflăm că acest comitet a dorit în repetate rânduri să înființeze la Agafton un spital, însă mitropolitul a destinat această mănăstire spre a fi atelier de pansamente și haine pentru armată. De aceea, în mănăstire s-au lucrat ciorapi, mănuși și alte articole de îmbrăcăminte. Societatea Mama Răniților a adus pânză din care s-au lucrat 300 de cămăși și 300 de perechi de pantaloni.

De la 1 ianuarie 1917 până în luna iulie, când a plecat iarăși pe front, în mănăstire a cantonat pentru refacere Regimentul 29 Infanterie. Li s-a pus la dispoziție arhondaricul, atelierul, parte din chiliile maicilor, iar ele s-au îngrămădit în cealaltă parte a mănăstirii. Astfel li s-a înlesnit tot ce era posibil pentru timpul iernii. Când acest regiment a plecat pe front în locul său au venit Regimentele 4 Obuziere și 36 Constanța. Regimentele au stat până la 15 martie același an.

În aceeași perioadă a venit în mănăstire un grup de 115 refugiați pentru care s-au făcut sacrificii mari pentru a li se asigura cazare, încălzire și hrană alături de regimentele de armată și de călugărițele care și ele erau în număr mare, aproximativ 100.

Altă mănăstire din aceeași zonă cu implicații asemănătoare în acest război a fost Mănăstirea Vorona, mănăstire de călugări în care a fost adăpostită o colonie de 60 de refugiați, de la 14 ianuarie 1917 până la 1 octombrie același an. Această colonie a primit din partea mănăstirii o parcelă de pământ pe care a cultivat zarzavaturi, cartofi, fasole și altele necesare alimentației. Conducătorul coloniei a fost institutorul Alecsandru Georgescu din Craiova. Între acești refugiați se aflau și elevi, de aceea parte din refugiați constituiau colonia școlară, motiv pentru care Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor a trimis un profesor în mănăstire pentru ca procesul educațional să continue.

Starețul Protosinghel Nifon Ioniță ne informează că în mănăstire în 22 august 1917 a venit și un batalion de ruși, care a ocupat forțat toate odăile libere. Scopul prezenței lor în zona era de a construi o șosea prin pădure până la Hârlău.

Din Mănăstirea Vorona au fost la Crucea Roșie Ieroschim. Gherasim Antonoaie, Isaia Malainic, Ierodiac. Ghenadie Verenciuc și monahul Pangratie Dumbrăveanu.

La 2 septembrie 1916, o comisie din partea Ministerului de Război sosește și la Mănăstirea Gorovei cu scopul de a organiza un spital cu 100 de paturi. În acest moment, starețul Ioanichie Irimiciuc se afla într-o situație de răscruce: pe de o parte responsabilitatea spitalului și a mănăstirii, pe de alta solicitarea arhimandritului Teoctist Stupcanu pentru serviciul Crucea Roșie. De aceea, prin raportul 99 către mitropolitul Pimen, explică situația și așteaptă o dispoziție. Cum era de așteptat, pentru stareț rezoluția a fost de a rămâne în mănăstire administrator al spitalului.

În primăvara anului 1917, luna februarie-martie, starețul informează că în mănăstire au fost aduși 200 de prizonieri unguri ce erau păziți doar de 11 soldați români. Acești prizonieri provocau multă dezordine în mănăstire: au spart pivnița, au furat sârma de telefon etc. La unul dintre ei au fost găsite hărți cu teritoriul țării noastre și s-a constatat că era spion. Dată fiind situația, starețul s-a adresat mitropolitului pentru a-i scoate din mănăstire, aceasta nefiind un loc propriu pentru prizonieri și mai solicită reînființarea spitalului de răniți. Așadar, pentru această perioadă activitatea spitalului încetase.

Dintr-un alt raport al starețului către mitropolit din 20 august 1917 aflăm că în zilele de 11-14 august staționase în mănăstire și împrejurimi Brigada 31 artilerie Rusă, iar în ziua de 20 august fusese anunțată telefonic venirea unui Regiment de cazaci ruși. Cuvintele starețului din raport sunt grăitoare pentru situația în care se afla mănăstirea: „Lupte îngrozitoare se dau în preajma frontierei, avioane dușmane zilnic cutremură văzduhul de obuze din care unele se sparg împrejurul mănăstirii greșind ținta”¹². Dată fiind situația, starețul cere sfat mitropolitului, iar acesta spune să rămână pe loc cu toți călugării.

Dintr-un alt raport al Mănăstirii Gorovei aflăm că frontul unde se dădeau luptele între ruși și trupele germane era la 14 km de mănăstire. Suportul moral dat de călugării mănăstirii a fost considerabil pentru liniștirea spiritelor în rândul populației de prin satele vecine, care era îngrozită de retragerea forțată a armatei ruse de pe frontul din apropiere. Retragera rușilor însemna jaf general și pradă. În această atmosferă terifiantă, mănăstirea a constituit singurul loc în care oamenii regiunii se opreau. Mănăstirea Gorovei, în pofida a tot ce se întâmpla, nici o singură zi nu și-a întrerupt slujbele bisericesti, iar clopotele sunau ca în timp de pace. Uneori însă sunetul lor era amestecat cu artileria antiaeriană ce acționa din mănăstire asupra avioanelor dușmane, care cercetau pădurea din împrejurimi.

Sunt mănăstiri și din Suceava care au organizat spitale și au ajutat populația refugiată. La Mănăstirea Slatina a fost organizat un spital mai mic, însă nu știm de câte persoane. Din raportul 70 al starețului mănăstirii, Vasian Bucovineanu, din 21 octombrie, aflăm că spitalul din mănăstire se mutase în comuna Lespezi din cauza mutării frontului. Iar în raportul 83 spune: „Vă supun la cunoștință că spitalul ce există aici și care fusese câtva timp închis, s-a redeschis iarăși încă de

¹² *Ibidem*, vol. VI, raport 55, intrare 1457/24.08.1917.

la 1 decembrie pentru unele boli contagioase ce bântuie prin împrejurimi, cât și pentru răniții care ies de prin alte spitale și care sunt pe cale de vindecare; și după cum asigură domnul medic de aici, se fac pregătiri spre a se aduce mai mulți răniți la acest spital”¹³.

Mai informează starețul Vasian că a fost numit duhovnicul acestui spital la începutul războiului în toamna anului 1916 și a desfășurat această activitate până în 1918. Într-un memoriu din 14 aprilie 1918, starețul spune că a servit și servește încă în calitate de duhovnic al spitalului.

În mănăstire au fost găzduiți și hrăniți tineri, intelectuali și oamenii din popor, toți bucovineni, care de la începutul războiului au trecut în Patria Mamă, spre a o servi. Printre aceștia au fost patru familii, care au rămas timp de un an în mănăstire. La aceștia s-au mai adăugat patru familii din Dorna. Unii din copiii acestor familii au rămas orfani și au continuat să fie adăpostiți și crescuți în mănăstire.

Mănăstirea a fost vizitată de M.S. Regina Maria însoțită de A.S. Regale Principesele Elisabeta și Mărioara, apoi de Altetele lor Regale Principii Carol și Neculai.

La Mănăstirea Râșca a fost, de asemenea, un spital pentru răniți. Din raportul 54 al starețului Pangrație din 26 octombrie 1916 aflăm că în spital se aflau 33 răniți. Pentru anul următor, datorită unui alt raport cu nr. 20, din 6 iulie, aflăm că prefectul a hotărât mutarea soldaților răniți la Fălticeni și înființarea unui spital de tuberculoși în mănăstire. Acest spital a funcționat până la 15 iunie 1918 când a fost desființat.

Îndreptându-ne acum atenția către capitala Moldovei trebuie să spunem că atât mănăstirile din oraș cât și cele de pe colinele Iașului au contribuit și ele alături de spitalele ieșene la buna desfășurare a activității pe toată perioada războiului.

La Mănăstirea Galata s-a înființat la 1 decembrie 1916 spitalul militar nr. 7 de contagioși (holeră, tifos exantematic etc). Acest spital a avut preot duhovnic pe Dem. I. Dumitrescu din Prahova care lucrase de la înființare cinci luni fără nici o indemnizație, în mod voluntar. De aceea, administrația spitalului solicită într-un raport din luna aprilie 1917 asimilarea acestui preot cu cei mobilizați, ca o mică recompensă a activității sale, ce a impresionat atât personalul francez cât și pe cel român.

O implicare substanțială a avut Mănăstirea Cetățuia, care înainte de război a găzduit călugării din întreaga eparhie, ce veniseră pentru cursurile de infirmieri la Iași.

Localul Mănăstirii Cetățuia, afară de 10 chilii mici oprite pentru părinții rămași în mănăstire, a fost pus la dispoziția următoarelor instituții create pentru a servi țara în timpul războiului:

- Prima a fost școala „Regina Maria” pentru automobilele sanitare, ce a folosit mănăstirea din 17 decembrie 1916 până la 20 aprilie 1917. Comandantul școlii a fost Dl. Căpitan Sturdza.

¹³ *Ibidem*, vol. III, raport 83, intrare 3/3.01.1917.

-De la 20 aprilie 1917 până în februarie 1918 în mănăstire a funcționat Spitalul de Convalescenți „Regina Maria”. Spitalul a fost condus de la înființare până la 1 noiembrie 1917 de D-na Maria Cantacuzino și D-na N. Pruncu, iar de la această dată până la desființare de Dl. Șt. Sandu. În acest spital s-au tratat cca 700 de convalescenți.

-Începând cu 1 februarie 1918 a funcționat o Infirmerie de Ochi la Teiș-Frumoasa sub comanda D-lui Col. Dr. Staicovici, care a continuat să funcționeze în această mănăstire cu o anexă de 200 de oameni în permanentă sub conducerea D-lui Farmacist Sublt. C.N. Ionescu.

- Mănăstirea a întreținut, de la începutul evacuării Munteniei până la sfârșitul războiului, 15 băieți refugiați din județul Prahova și doi bătrâni din județul Tulcea.

-Pe o parte din terenul mănăstirii au staționat coloane și trupe militare. Pe acest teren s-au construit 20-25 barăci pentru adăpostirea trupelor. Din raportul 54 cu data 13 aprilie 1918 aflăm că în mănăstire se afla Regimentul 2 Grăniceri.

-Mănăstirea a dat 20-25 ha pământ Infirmeriei pentru Ochi – Teiș-Frumoasa pentru a fi cultivat cu porumb și zarzavaturi necesare alimentației pacienților, foarte numeroși, în număr de până la 1400.

-De asemenea, au mai fost ajutați cu alimente și refugiați din împrejurimi, o parte gratuit, o parte la prețuri foarte mici. Starețul Protos. Daniil Ciubotaru ne informează că în serviciul Crucea Roșie au fost 9 părinți între care și el însuși în calitate de infirmier până la 1 ianuarie 1917 și preot-duhovnic al Spitalului de Campanie nr. 3 până la 20 martie 1917.

Și la Golia exista un centru de invalizi și un spital, știre pe care o aflăm dintr-o corespondență a mitropolitului Pimen cu prefectul orașului Iași din 15 februarie 1918.

La Schitul „Sf. Ioan” de la Bucium a fost cazat o parte din personalul de la Crucea Roșie rusă, care inițial trebuia să locuiască în stațiunea Socola, însă din lipsa unei clădiri s-a apelat la starețul schitului pentru a pune la dispoziție arhondaricul, care oricum stătea neutilizat.

De un mare ajutor în toată această vreme a fost și prezența a două mari personalități în rândurile soldaților răniți de prin spitale sau mănăstiri: Regina Maria și mitropolitul Pimen. Ei au cercetat soldații, i-au îmbărbătat, le-au oferit daruri, însă de același mare ajutor, de data aceasta pentru noi cei de azi, sunt mărturiile lor scrise care ne ajută să înțelegem sacrificiile vremii. Vom reda în continuare cuvintele Reginei Maria, care printr-o scrisoare, de o rară frumusețe, către națiune, intitulată „Cei ce nu trebuiesc uitați” face un apel de ajutor pentru soldații prizonieri: „Și totuși obrazul lor e tânăr. Sub gene trebuia să le strălucească lumina și zâmbet să le joace pe buză. Dar ei nu au nici zâmbet, nici lumină, brațele le cad într-un gest bizar, spânzurate de-a lungul trupului, ca niște ramuri frânte, degetele se strâng ca în frigurile unei revolte, deși aceste mâini nu sunt ridicate nici pentru rugăciune, nici pentru apărare – căci prizonieri sunt oamenii pe care-i văd – prizonieri pe pământ străin, prizonieri!... Primăvara îi revăd când se desfată pământul, dar rândurile li s-au rărit și eu înțeleg că mulți din cei pierduți odinioară, cu ochi spre orizont sunt închiși astăzi, în gropi fără cruci, sub cer înstrăinat... sub glie străină... Inima mi-e grea de gândul tristeții

lor pierdute, grea de amărăciunea lor îngropată, grea de fiorul că niciodată nu se vor mai întoarce la pragul căminului lor, ca să asculte în amurg cântecele satului de sub munte... Înțeleg acum că primăvara e un chin pentru ei, că fiecare floare e un spin, o amintire îndurerată, că fiecare pasăre care plutește în văzduh cu aripi slobode le face robia mai grea..."¹⁴.

A doua mărturie este cea a mitropolitului Moldovei, Pimen Georgescu, care în capela spitalului din Seminarul „Veniamin Costachi” se adresa soldaților răniți: „Niciodată nu am simțit în sufletul meu un fior mai pătrunzător, ca la slujba de azi. Nici în bisericile mitropolitane, nici în mănăstirile mari, nici în bisericile din orașe și din sate, nu mi-a fost dat să simt o mai mare mișcare sufletească, ca la slujba Sfintei Liturghii de azi. Și am convingerea că foarte puțini slujitori bisericești au avut ocazia ca la slujba liturghiei să aibă numai ostași răniți și de curând sosiți de pe câmpul de luptă. [...] Țara noastră nu a intrat în război cu gândul ca voi ostașii ei să jefuiți de la alții, ci să dezrobiți pământul strămoșesc și să ni se facă dreptate, căci drept e Dumnezeu și Dumnezeu e cu noi”¹⁵.

Biserica în tot ansamblul ei s-a implicat considerabil în această vreme a războiului, de aceea contribuția sa trebuie cunoscută, prețuită și mai ales să constituie generațiilor prezente și viitoare un model de conlucrare la propășirea națiunii.

¹⁴ *Ibidem*, vol. VIII.

¹⁵ *Ibidem*, vol. III.

The contribution of the monks from the Metropolitanate of Moldavia in conforing the sufferences during the First World War

The contribution of the Metropolitanate of Moldavia during the First World War is a very important one for the country. In those difficult times, Metropolitan Pimen Georgescu had to play a significant role through the presence of the Church in the society. From material help for the War Fleet to charity concerts and other cultural manifestations, all these were great initiatives to help the Romanians to understand the noble ideals of freedom and national unity.

The social involvement of the Church was also manifest through the big number of monks and nuns that worked into the sanitary field.

The author of this study searches through the Archive of the Archdiocese of Iassy to discover the correspondence of the Metropolitan Pimen Georgescu and other ecclesial personalities with the Army and the invaluable presence of the Church in all the fields of the society (hospitals, orphanages, elder hostels et caetera).